

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תש"ף, 2020
מספר השאלון: 022271
נספחים: לשאלה 9 (תצלום)
לשאלה 13 (מודעה)
לשאלה 14 (מודעה)

היסטוריה

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים. יש לענות על שלוש שאלות – על שאלה אחת מהפרק הראשון או מהפרק השני, ועל שתי שאלות מהפרק השלישי.

$$\left. \begin{array}{l} \text{פרק ראשון} \\ \text{אָן:} \\ \text{פרק שני} \end{array} \right\} - (30 \times 1) - 30 \text{ נקודות}$$
$$\text{פרק שלישי} - (35 \times 2) - 70 \text{ נקודות}$$
$$\text{סך הכול} - 100 \text{ נקודות}$$

ג. חומר עזר מותר בשימוש:

- (1) שני ספרי הלימוד שנעשה בהם שימוש בכיתה (בנושאים בית שני אָן ערים וקהילות; בונים מדינה במזרח התיכון).
- (2) המחברת האישית של התלמיד.
- (3) כל החומרים שנעשה בהם שימוש בתהליך הלמידה.

ד. המלצה לחלוקת זמן:

פרק ראשון או שני – כ־40 דקות
פרק שלישי – כ־90 דקות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

אם למדת את הנושא **בית שני** — **ממדינת מקדש לעם הספר** ענה על **אחת** מן השאלות 1-3 ב**פרק הראשון**.
אם למדת את הנושא **ערים וקהילות בימי הביניים** (בגדד **אן** פראג) ענה על **אחת** מן השאלות 4-9 ב**פרק השני**.

פרק ראשון: בית שני — ממדינת מקדש לעם הספר (30 נקודות)

אם למדת נושא זה, ענה על **אחת** מן השאלות 1-3.

1. המדינה החשמונאית

א. הקטע שלפניך לקוח מדברי החוקר פרופסור אוריאל רפפורט. קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.

כיצד יש להבין את החלטתו של ינאי לנתק את הקשר המדיני עם רומא? האם נעשה הדבר מתוך מניעים אישיים, מתוך יוהרה והתנשאות ומשום שראה בכך פחיתות כבוד לעצמו? ואולי חשב זאת לפחיתות כבוד לאומית? ייתכן שאֵלה היו המניעים שהשפיעו על החלטתו, אך יש לשים לב גם לשינויים אחרים שחלו במעמדה של רומא במזרח: חדירתה של רומא למזרח גברה והלכה. מדיניות של ניצול כלכלי, בחסות העוצמה הצבאית והמדינית של רומא, עוררה יותר ויותר איבה בקרב האוכלוסייה בכמה אזורים וגררה חששות והסתייגות מצד שליטי כמה מדינות.

גם מצרים של [מלכי] בית תלמי גילתה הסתייגות כלפי קשר הדוק מדי עם רומא. המלך תלמי לְתִירוֹס לא המשיך גם הוא ביחסי הקרבה שהיו בימי קודמיו בין מצרים לרומא, בשל התגברות החשש מחדירתה של רומא למזרח ומן התוצאות השליליות (ובכללן הניצול הכלכלי) שהתלוו אליה.

(מעובד על פי א' רפפורט, 'מדינת החשמונאים', **ההיסטוריה של ארץ-ישראל**, התקופה ההלניסטית ומדינת החשמונאים, עמ' 227)

יש הטוענים שכדי להבין סוגיה היסטורית יש להכיר ולהבין את ההקשר ההיסטורי שלה.

הדגם טענה זו באמצעות דברי החוקר על הבחירה של אלכסנדר ינאי שלא לחדש את הברית עם רומא.

לדעתך, האם יש קשר בין אי־חידוש הברית של המדינה החשמונאית עם הרומאים לבין המדיניות של הרומאים

בארץ-ישראל לאחר שהם כבשו אותה? בסס את תשובתך על עובדה היסטורית **אחת** שמוזכרת בקטע **אן** על עובדה

היסטורית **אחת** שאינה מוזכרת בו.

(14 נקודות)

ב. בקטע שקראת יש גם עובדות היסטוריות וגם דעות של הכותב.

הסבר כיצד עובדה היסטורית **אחת** ודעה **אחת** של הכותב באות לידי ביטוי בקטע.

הסבר כיצד עובדה היסטורית **אחת** שאינה מוזכרת בקטע מחזקת את הדעה שציטטת של הכותב.

(16 נקודות)

2. שלטון רומי

את הקטע שלפניך כתב יוסף בן מתתיהו, שחי ופעל בעיקר במחצית השנייה של המאה הראשונה לספירה. יוסף בן מתתיהו היה ממפקדי המרד הגדול, אך במהלך המרד עבר לשורות הרומאים וכתב את ההיסטוריה של העם היהודי עבור קוראים רומאים. בקטע שלפניך הוא מתאר פגישה של משלחת מטעם יהודי ארץ-ישראל עם הקיסר הרומי לאחר מות הורדוס. קרא את הקטע, וענה על השאלות שאחרייך.

וכשניתנה רשות הדיבור לשליחי היהודים, שהתכוונו לדבר לשם ביטול המלוכה, נפנו לדברי קטגוריה* על מעשי העוול של הורדוס וחיוו דעתם עליו כעל מלך לפי כינויו בלבד, שקנה לו את התכונות הגרועות בתכלית אשר בכל אחד משלטונות העריצות וצירף אותן יחד [...] ולא נמנע מלהוסיף עליהן הרבה חידושים על פי טבעו שלו. אם אומנם רבים הם שמתו במיתות שמעולם לא סיפר עליהן קודם לכן, הרי אסונם של החיים גדול הרבה מאסונם של הללו – לא בלבד בזה שהם מתענים במראם וברוחם, אלא גם ברכושם. הוא לא חדל מלקשט את הערים, הנמצאות מסביב והמיושבות נוכרים, על ידי חורבןן והשמדתן של הערים הקיימות במלכותו. את העם, שהיה עשיר, מילא עוני ללא מוצא, וכשהרג בני טובים** מטעמים חסרי שחר שדד את רכושם, ואלה שהניח להם ביטחון חייהם דן בשדידת נכסיהם, מלבד הטלת מיסים שהיה מטיל על כל אדם מדי שנה.

(מעובד על פי יוסף בן מתתיהו, קדמוניות היהודים [תרגום: א' שליט], יא, 304-308)

* האשמה

** בנים למשפחות מכובדות

א. הסבר על פי הקטע מה היה היחס של הורדוס כלפי היהודים שתחת שלטונו. בסס את תשובתך על הקטע. הצג שתיים מן המטרות של הרומאים בכינון שלטון עקיף בארץ-ישראל. באיזו מידה מימש הורדוס את המטרות האלה?

(13 נקודות)

ב. הערך את האיות של קטע זה כמקור ללימוד נושא השלטון הרומי בארץ-ישראל. באיזו מידה התיאור של יוסף בן מתתיהו מתאים לידע שלך על השלטון של הורדוס בארץ-ישראל? נמק את תשובתך.

(17 נקודות)

3. אתגרים בימי הבית השני ולאחר החורבן

א. מאז הקמת המדינה החשמונאית ועד כישלון המרד הגדול התמודדו היהודים בארץ-ישראל עם אתגרים שונים. בחר באחת מן התקופות האלה: תקופת המדינה החשמונאית, תקופת שלטון הורדוס, תקופת שלטון הנציבים הרומיים. לדעתך, מה היה האתגר החשוב ביותר להמשכיות העם היהודי בתקופה שבחרת? הסבר מדוע אתגר זה היה החשוב ביותר, בסס את תשובתך על עובדה הסטורית אחת. (13 נקודות)

ב. המנהיגות היהודית נקטה כמה פעולות לעיצוב החיים היהודיים לאחר חורבן בית המקדש. לדעתך, לאיזו מן הפעולות האלה הייתה התרומה החשובה ביותר? נמק את תשובתך ובסס אותה על שתי עובדות היסטוריות.

(17 נקודות)

פרק שני: ערים וקהילות בימי הביניים (30 נקודות)

בפרק זה ענה על שאלה אחת בנושא שלמדת:
 ערים וקהילות בימי הביניים: בגדד (שאלות 4-6) או פראג (שאלות 7-9)

עיר מדגימה — בגדד

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 4-6.

4. היהודים בעולם המוסלמי

א. הקטע שלפניך לקוח מדברי החוקר פרופסור מרדכי עקיבא פרידמן. קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחרי.

עד כמה התפשטה הפוליגמיה [נישואין ליותר מאישה אחת] בחברה היהודית בארצות האסלאם? [...] מקורות ארץ-ישראליים מתקופת חז"ל מעודדים את המונוגמיה [נישואין לאישה אחת בלבד] ובאותה התקופה היו יהודי מצרים נתונים בעיקר להשפעה של ישיבת ארץ-ישראל [...]. סביר, אם כן, שיש לייחס לפחות כמה ממקרי הפוליגמיה [נישואין ליותר מאישה אחת] הידועים לנו [ממצרים] להשפעה של החברה המוסלמית, אשר לא ראתה בכך פגם. דוגמה להשפעה זו אפשר לראות בהסכמים הרבים שבהם התחייב אדם להשוות בין שתי נשותיו. התחייבויות כאלה ידועות מן האסלאם, אבל יש מעט מאוד [מידע] על כך בספרות חז"ל.

(מעובד על פי מ"ע פרידמן, 'ריבוי נשים בחברה יהודית — מקורות חדשים מן הגניזה: מצב המחקר', פעמים, 25, תשמ"ו, עמ' 6)

יש הטוענים שכדי להבין סוגיה היסטורית יש להכיר ולהבין את ההקשר ההיסטורי שלה.

הדגם טענה זו באמצעות דברי החוקר.

הסבר כיצד אפשר לבסס טענה זו באמצעות עובדה היסטורית אחת מנושא היחסים בין יהודים למוסלמים

בימי הביניים, שאינה מוזכרת בקטע.

(16 נקודות)

ב. בספר הלימוד בנושא "ערים וקהילות", קרא בעמוד 91 את הפסקה הראשונה של הקטע שכותרתו "בין יהודים

למוסלמים בבגדאד". מהי המסקנה שאפשר להסיק מן ההשוואה בין חיי היהודים ובין חיי השיעים בבגדד על מעמד

המיעוטים בחברה המוסלמית? נמק את תשובתך.

באיזו מידה מסקנה זו תואמת את מה שלמדת על המעמד המשפטי של היהודים בעולם המוסלמי? בסס את תשובתך

על עובדה היסטורית אחת שאינה מוזכרת בפסקה שקראת.

(14 נקודות)

5. רב סעדיה גאון

הקטע שלפניך לקוח מדברי החוקר פרופסור ירחמיאל ברודי. קרא את הקטע, וענה על השאלות שאחריו.

בתחומים שחכמי בבל התמקדו בהם במשך הדורות חולל רב סעדיה מהפכה שקטה. הגאונים שלפניו לא חיברו ספרים והסתפקו במתן תשובות על שאלות שהופנו אליהם, ואילו רס"ג, עוד לפני שהתמנה לגאון, חיבר שורה של חיבורים על תחומי הלכה שונים.

נוסף על כך, אפשר להבחין בהבדל בולט בין תודעתו העצמית של רס"ג לבין זו של שאר הגאונים, בעיקר אלה שקדמו לו. גאוני בבל גדלו וחונכו בעולם סגור יחסית, וראו את עצמם אחראים בראש ובראשונה לחוגי ישיבותיהם ולאזורי ה"רשות" הכפופים להם. לעומתם ראה עצמו רב סעדיה, כנראה כבר מצעירותו, אחראי לטובת העם היהודי כולו בדורו ובדורות הבאים.

רב סעדיה גאון היה, מצד אחד, חדשן ואף מהפכן בלתי נלאה בפעילותו הספרותית והציבורית. מצד אחר, חשוב לזכור שכל הכלים החדשים שהשתמש בהם נועדו לשרת מטרה אחת נעלה: הגנה על גרסה אידיאלית של המסורת היהודית הרבנית.

(מעובד על פי י' ברודי, רב סעדיה גאון, מרכז זלמן שז"ר, 2006, עמ' 40-42)

- א. הצג פולמוס אחד שבו היה רב סעדיה גאון מעורב. הסבר כיצד עמדתו בפולמוס זה מחזקת את דברי החוקר בקטע שקראת. (15 נקודות)
- ב. הצג את היצירה הספרותית של רב סעדיה גאון באחד מתחומי הידע שבהם הוא עסק, והסבר כיצד הוא מימש ביצירתו בתחום הזה את אידיאל ה"אֲדָב". בסס את הסברך על הקטע ועל חיבור אחד של רב סעדיה גאון. (15 נקודות)

6. העיר בגדד

- א. לדעתך, לאיזה מוסד או אתר (מקום) בעיר בגדד הייתה התרומה הגדולה ביותר לביסוס המעמד של העיר כמרכז של תרבות מוסלמית? נמק את תשובתך. (16 נקודות)
- ב. בספר הלימוד בנושא "ערים וקהילות", קרא בעמוד 84 את קטע המקור מאת אבו נַצֵר אל־פאראבי שכותרתו "על העיר ועל תכליתה", והסבר מהי תכלית העיר על פי אל־פאראבי.
- לדעתך, האם הדברים של אל־פאראבי הם דברי שבח או דברי ביקורת על העיר בגדד? בסס את תשובתך על עובדה היסטורית אחת. (14 נקודות)

עיר מדגימה — פראג

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 7-9.

7. התיישבות היהודים בעיר הנוצרית

א. קרא את שני הקטעים שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

קטע א — תיאור התיישבות היהודים בעיר שפייר שכתב רבי שלמה בן שמעון במאה ה־12

בראשית בואנו תקוע אוהלינו אל שפיירא [שפייר] הזאת, זה היה בשל הדלקה אשר נפלה במדינת מעגנצא [מיינץ] ונשרפה כל שכונת היהודים והרחוב שלהן והיינו בפחד גדול מן העירוניים. [...] ואז אמרנו אל ליבנו לצאת משם ולנוח בכל אשר נמצא עיר מבצר, וקיבל אותנו (שליט שפייר) בסבר פנים יפות וגם שלח אחרינו שריו ופרשיו ונתן לנו את קצה העיר ואמר אלינו להקיפנו חומה למחסה מן הצוררים [האויבים] להיות לנו למבצר. ויחמול עלינו כאשר יחמול איש על בנו, וערכנו תפילה לפני הבורא השפם והערב ימים על ימים.

(מעובד על פי א' לימור ואחרים, בין יהודים לנוצרים, ב, האוניברסיטה הפתוחה, 1993, עמ' 34)

קטע ב — מדברי הרב פרופסור דוד הרטמן, שהיה רב, חוקר ופילוסוף שפעל במחצית השנייה של המאה ה־20ובראשית המאה ה־21

גטו אינו רק אזור פיזי מתוחם, הוא גם מסגרת המאפשרת ליהודים להגדיר את עצמם במונחיםם ובשפתם, בלי צורך להתעמת עם "אחרות". זוהי הזדמנות תרבותית וחברתית להגדרה עצמית, שבה מאשרת סביבתנו המיידית את שפתנו הקהילתית הפנימית.

(ד' הרטמן, עשה לבך חזרי חזרים, מכון שלום הרטמן ועם עובד, 2005, עמ' 116)

מה אפשר ללמוד מן ההשוואה בין שני הקטעים על מגורי היהודים באזור נפרד בעיר הנוצרית? בתשובתך התבסס על התבחינים (קריטריונים) האלה: מועד הכתיבה של כל אחד מן הקטעים והיתרון שבמגורים באזור יהודי נפרד לפי כל אחד מן הקטעים. (16 נקודות)

ב. הקטע שלפניך לקוח מספר שכתב החוקר פרופסור מרק כהן. קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריה.

המגפה השחורה, שפשטה באירופה בשנים 1348-1350, הייתה מלווה במעשי טבח נרחבים ביהודים, שהכול האמינו שהם הרעילו את הבארות בניסיון לקעקע את הציוויליזציה הנוצרית. החל מן המאה ה־12 גברה העוינות של הנוצרים באירופה כלפי שלוש קבוצות: יהודים, כופרים* ומצורעים**. הקשר המשוער בין השטן לבין היהודים והכופרים, והייחוס של זוהמה, צחנה ורקב ליהודים ולמצורעים, וכן הגישה שהם מהווים סכנה לנשים ולילדים נוצרים, הובילו לאפשרות הקטלנית לקשור בין קבוצות אלו, בעיקר בחשיבה העממית.

(מעובד על פי מ"ר כהן, בצל הסהר והצלב, 2001, עמ' 252-253)

* נוצרים שלא קיבלו על עצמם את עיקרי האמונה של הכנסייה הקתולית.

** חולים במחלת הצרעת, מחלת עור מידבקת שהייתה נפוצה בימי הביניים.

יש הטוענים שכדי להבין סוגיה היסטורית יש להכיר ולהבין את ההקשר ההיסטורי שלה.

הדגם טענה זו באמצעות ההסבר של החוקר לעוינות של הנוצרים כלפי היהודים בימי הביניים.

הצג הסבר נוסף לעוינות של הנוצרים כלפי היהודים בימי הביניים. בסס את הסברך באמצעות עובדה היסטורית

אחת שאינה מוזכרת בקטע זה או בקטעים שבסעיף א.

(14 נקודות)

8. יחסי יהודים ונוצרים בפראג

א. קרא את שני הקטעים שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

קטע א

הקיסר החסיד מקסמיליאן, זכר צדיק לברכה, לאהבתו ולתשוקתו אל היהודים להראות אליהם חסדו ואמתו, עבר הוא בכבודו ובעצמו עם אשתו הגבירה מרים בת קיסר קראלוש [מריה בת הקיסר קרל החמישי] ועם חשובי גדולי שריו ויועציו תוך אמצע רחוב היהודים אשר בעיר פראג, והיה זה בשנת של"א, 1571 לנוצרים.

(דוד גאנו, צמח דוד, מהדורת ורשה, תרל"ח, עמ' 165)

קטע ב

בימי מלכותו [של המלך וֶנְצֶ'ל] אירע הפוגרום הנודע לשמצה של שנת 1389. כומר שצעד בראש קבוצת מתפללים ברובע היהודים של פראג, ביום א' של חג הפסחא, נפגע מאבן שיידה בו אחד מילדי הרובע. האירוע הסעיר את תושבי העיר והסתיים בטבח שלושת אלפים מיהודי הקהילה המקומית. כשפנו ניצולי הפוגרום אל המלך וביקשו מיזיו דין צדק, הצהיר וֶנְצֶ'ל כי היהודים ראויים לעונשם וקנס את הניצולים ולא את מבצעי הטבח.

(ב' טוכמן, ראי רחוק, 1995, עמ' 463)

שני הקטעים שקראת מלמדים על מורכבות של חיי היהודים בעיר פראג.

הסבר טענה זו ובסס אותה באמצעות שני הקטעים.

לדעתך, איזה משני הקטעים משקף טוב יותר את היחס של שליטי פראג כלפי היהודים לאורך השנים?

בסס את תשובתך על עובדה היסטורית אחת שאינה מוזכרת בקטעים.

(16 נקודות)

ב. עיין באיור שבעמוד 120 בספר הלימוד בנושא "ערים וקהילות". הסבר כיצד באיור זה באה לידי ביטוי ההשתייכות

של היהודים בפראג גם לעם היהודי וגם לסביבה הנוצרית. בסס את תשובתך על פרט אחד מתוך האיור.

הסבר כיצד הקשר של יהודי פראג לאוכלוסיית העיר בא לידי ביטוי בשתי עובדות היסטוריות שאינן מופיעות

באיור.

(14 נקודות)

9. תולדות פראג

בנספח א מוצג תצלום של אזור מרכזי בפראג. עיין בו וענה על שתי השאלות שלפניך.

א. הסבר את התרומה של שני פרטים מן התצלום להתפתחות של העיר פראג. הסבר את התרומה של גורם נוסף

שאינו נראה בתצלום להתפתחותה של העיר פראג. (16 נקודות)

ב. הסבר שני חסרונות של שימוש בתצלום עכשווי ללימוד נושא היסטורי. בסס את הסברך על התצלום.

(14 נקודות)

פרק שלישי: בונים מדינה במזרח התיכון (70 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 10-14 (לכל שאלה – 35 נקודות).

שים לב: מותר לענות רק על אחת מן השאלות 13-14 (המעבר לרב-תרבותיות או עיצוב זיכרון השואה).

10. מלחמת העצמאות

לפניך קטע שכתב ילד בן 11 לעיתון "דבר לילדים". עיתון זה היה מזוהה עם מפלגת פועלי ארץ-ישראל (מפא"י), שבראשה עמד דוד בן-גוריון. הקטע עוסק בקרב על קיבוץ משמר העמק שנערך באפריל 1948. קרא את הקטע, וענה על השאלות שאחריו.

באחד הימים באתי בבוקר לבית הספר, פגש אותי חברי ואמר לי: "נגמר. משמר העמק ייכבש". התרגזתי מאוד לשמוע דברים אלה. איך יכול ילד יהודי, אשר משתוקק כל כך למדינה עברית, להגיד שיישוב יהודי ייכבש על ידי צבאות הערבים. ילד זה אמר זאת מתוך ייאוש, ובליבו היה בטוח שמשמר העמק ייכבש. ילדים כאלה, ילדים המתייאשים כעבור זמן קצר, ילדים הרוצים הכול בקלות, לא יוכלו לבנות את מדינתנו. האם חשב ילד זה, כאשר הכריזו על מדינה יהודית, שהערבים ישתקו? ידענו שאם אנו דורשים מדינה, המדינה תעלה לנו בהרבה קורבנות ובדם רב.

צדק דוד בן גוריון שאמר: "המדינה היהודית קיימת ותתקיים אם נדע להגן עליה". ואני פונה אל כל ילדי ארץ-ישראל: אל ייאוש, נדע לעמוד במערכה, להניס* את האויב ולהקים את מדינתנו.

(מעובד על פי ע' קרסניץ, 'דבר היום', **דבר לילדים**, 27 במאי 1948, עמ' 567)

* להבריה

א. הַעֲרַךְ את האיכות של קטע זה כמקור ללימוד נושא האווירה בארץ בתקופת מלחמת העצמאות. בתשובתך התייחס

ליתרון אחד של הקטע ולחיסרון אחד שלו. (17 נקודות)

ב. הסבר כיצד אחד מן המאפיינים של מלחמת העצמאות בא לידי ביטוי בקטע.

מספר הלימוד בנושא "בונים מדינה במזרח התיכון" שממנו למדת, בחר במקור אחד (מילולי או חזותי) שבו בא לידי ביטוי מאפיין זה. ציין מראה מקום מדויק למקור: שם הספר, שם המחבר ומספר העמוד, והסבר כיצד מאפיין זה בא לידי ביטוי במקור שבחרת.

(18 נקודות)

שני הקטעים שלפניך עוסקים באירועים שהתרחשו בשכונת ואדי סאליב שבחיפה בשנת 1959. קרא את הקטעים וענה על השאלות שאחריהם.

קטע א – מדברי החוקר ד"ר איתי נגרי

המילים, התוכן, הקריאות, הסיסמאות, הכרוזים והעדויות הבהירו זאת היטב: נס המרד המונף סימל מחאה וזעם נגד מה שהצטייר בעיני נושאיזו כאפליית העולים מארצות האסלאם בכלל, יוצאי צפון אפריקה בעיקר ובייחוד יוצאי מרוקו, וכקיפוחם על רקע עדתי. הם הטילו את האחריות למצבם על הממסד העירוני והארצי. זו הייתה התקוממות בעלת אופי עדתי, שרקעה עדתי-חברתי, נגד ממסד שהואשם בהזנחה, באפליה ובקיפוח מכוונים וממניעים עדתיים.

(מעובד על פי א' נגרי, המחאה המזרחית בוואדי סאליב, רסלינג, 2018, עמ' 54)

קטע ב – מדברי בכור שלום שיטרית, שר המשטרה בימי אירועי ואדי סאליב, בישיבת הממשלה שהתקיימה

ימים אחדים לאחר פרוץ המהומות

אנשים הפיצו בעקשנות את השמועה שהפצוע הומת ביריות השוטרים וכן העלו סיסמאות מלהיבות על קיפוח והפליה שאינן קשורות כלל במקרה עצמו. כדוגמה יכול לשמש הכרוז* "לכל העולים מצפון אפריקה" שהופץ והנה כמה ביטויים ממנו:

"... כדי להתקיים בארץ עלינו להיות מאורגנים... להתגונן בתוך החברה העוינת אותנו... אלה שחשבנו אותם לשכנינו... קמו עלינו לכלותינו... נחרות בזיכרוננו את יום אתמול ומה שמחכה לנו בעתיד מאלה השכנים המתעשרים על חשבוננו ואחר כך עוברים לגור בבתיים הזורים בהדר הכרמל ובישכונים נוחים." היום הודיע לי הרב הראשי שוועדה של ארבעה [...], ובהם הרב אבוהצירה מרמלה, נוסעים לחיפה להרגיע את הרוחות. ארבעת הנכבדים האלה הם מיוצאי צפון אפריקה ומקובלים על כל יוצאי צפון אפריקה.

(מעובד על פי פרוטוקול ישיבת הממשלה, 12 ביולי 1959, ארכיון המדינה, עמ' 56-57)

* כרוז בלתי חתום שהופץ בשכונת ואדי סאליב למוחרת פרוץ המהומות

א. הסבר כיצד קטע ב מחזק את דברי החוקר בקטע א. הסבר כיצד עובדה היסטורית אַחת שאינה מוזכרת בקטעים מחזקת את דברי החוקר. (17 נקודות)

ב. נסח שאלת הרחבה אַחת העוסקת בקשיים של העולים בעלייה הגדולה שלדעתך חשוב לשאול בעקבות קריאת אחד מן הקטעים או שניהם. אין לכתוב שאלה שכבר כתובה בשאלון זה או בספר הלימוד.

הסבר את החשיבות של השאלה שניסחת ללימוד נושא אירועי ואדי סאליב. בסס את הסברך על המציאות ההיסטורית בתקופת העלייה הגדולה.

(18 נקודות)

12. קטע שלא נלמד: הזמר העברי בעשור השלישי למדינה

לפניך קטע ממאמר הסוקר שינויים שחלו בזמר העברי בעשור השלישי של המדינה, משנת 1967 עד שנת 1977. קרא את הקטע, וענה על השאלות שאחרי.

"הניצחון במלחמה [מלחמת ששת הימים] מוליד גל גדול – ויש המגדירים זאת מבול – של אלבומי קרבות, ניצחון וזיכרון, כמו גם יבול מבורך של שירי ניצחון. בתחום הלהקות הצבאיות וצוותי ההווי חל אחרי מלחמת ששת הימים גידול מדהים שהניב קרוב לשלושים הרכבים בעשור השלישי. כשמתפזרים ענני הניצחון במלחמה, אנו עדים לראשיתו של שינוי במגוון השירים: משירי ניצחון ו"למנצח שיר מזמור" לשירי מחאה ותקווה וציפייה לסיומן של מלחמות. רעיון החתירה לשלום צובר תאוצה אחרי מלחמת יום הכיפורים, ואת מקומם של שירי ניצחון והתלהמות תופסים שירים כמו "כל שנבקש – לו יהי" ו"אני מבטיח לך / ילדה שלי קטנה / שזו תהיה המלחמה האחרונה".

נסקור את מעמד הלהקות [הצבאיות] ואת המקום שהן תפסו בחברה ובתרבות הישראלית בעשור השלישי. התהליך שהתרחש בקרב הלהקות הצבאיות בעשור השלישי ניכר בשני קצותיו על פס הזמן: משיא ההצלחה, אחרי מלחמת ששת הימים, עד שיא השפל, אחרי מלחמת יום כיפור. בראשית העשור [השלישי], ביוני 1967, לאחר מלחמת ששת הימים, מתחילה תקופת הזוהר של הלהקות הצבאיות. שיא פעילותן הוא בשנים 1968–1975.

בשנים 1971–1972 גדל נפח הלהקות – הוגדל מספר הנגנים, שולבו ריקודים, והופקו ושווקו תקליטים. שינוי דרסטי חל באמצע שנות השבעים. אחרי מלחמת יום כיפור הלהקות הצבאיות מושמעות פחות בתקשורת, ברדיו ובמצעדי הפזמונים והן מייצרות ומוכרות פחות תקליטים. [בשנים אלה] חלה התעצמות אינטנסיבית בתרבות המחאה בזמר העברי, והלהקות הצבאיות לא זוהו על פי רוב עם מגמה זו".

(מעובד על פי נ' הרצין, 'מבנייני האומה עד חולות נואיבה: הזמר העברי בעשור השלישי', בתוך צ' צמרת וח' יבלונקה [עורכים], **העשור השלישי: תשכ"ח-תשל"ח**, יד בן צבי, תשס"ח, עמ' 218-219, 229-230)

א. כתוב שני שינויים שחלו בזמר העברי בעשור השלישי. בסס את תשובתך על הקטע.

בחר באחת המלחמות שעליה למדת – מלחמת ששת הימים או מלחמת יום הכיפורים. הסבר כיצד עובדה היסטורית אחת שאינה מוזכרת בקטע יכולה לחזק את דברי המחבר בעניין השפעות של מלחמה זו על הזמר העברי.

(20 נקודות)

ב. יש הטוענים כי העשור השלישי של מדינת ישראל היה עשור שבו השתנו פניה של החברה הישראלית. הסבר כיצד אפשר לבסס טענה זו באמצעות מה שלמדת על ההשפעות של מלחמת ששת הימים אן של מלחמת יום הכיפורים בתחום הפוליטי או בתחום החברתי או בתחום הכלכלי.

האם לדעתך השינויים שחלו בזמר העברי בעשור השלישי משקפים טענה זו? נמק את תשובתך.

(15 נקודות)

שים לב: מותר לענות רק על אחת מן השאלות 13-14.
 אם למדת את נושא **המעבר לרב־תרבותיות**, ענה על שאלה 13.
 אם למדת את נושא **עיצוב זיכרון השואה**, ענה על שאלה 14.

13. המעבר מחברת כור היתוך לחברה רב־תרבותית

הקטע שלפניך לקוח ממאמר מאת דוד בן־גוריון. קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.

אין אנו מביאים לארץ עדרים של בעלי חיים שמספיק להעבידם, להאכילם ולשכנם, אלא המוני אנשים יהודים, שלא על הלחם לבדו יחיו. אנו מעלים לארץ עם יחיד במינו, מפוזר בכל קצווי תבל, המדבר בלשונות רבות, חניך תרבויות זרות, נפרד לעדות ושבטים שונים בישראל. ומוטל עלינו להתיק מחדש [את] כל הציבור הרב והמנומר הזה, לצקת אותו בדפוס של אומה מחודשת. עלינו לעקור [את] המחיצות הגאוגרפיות, התרבותיות, החברתיות והלשוניות המפרידות בין החלקים השונים ולהנחיל להם לשון אחת, תרבות אחת, אזרחות אחת, נאמנות אחת, חוקים חדשים ומשפטים חדשים. עלינו להנחילם רוח, תרבות, ספרות, מדע, אומנות. עלינו להכניסם למסגרות חברתיות ומדיניות חדשות, להנחיל להם זיקה לעברנו ולחזוננו לעתיד; עלינו לחנכם לחיי עם עצמאי, לחיים ממלכתיים, לשלטון עצמי, לחירות, לאחדות יהודית, לאחוזה אנושית, לעזרה הדדית, לאחריות קולקטיבית.

(ד' בן־גוריון, 'יעודי הרוח והחלוציות בישראל', **שנתון הממשלה**, תשי"ב, עמ' ח)

א. הערך את איכות הקטע שקראת כמקור ללימוד נושא תקופת כור היתוך בישראל. בסס את תשובתך על הקטע.

לעיצוב פני המדינה והחברה בישראל על פי תפיסת כור היתוך היו יתרונות וחסרונות.

הסבר יתרון אחד וחסרון אחד של מימוש תפיסת כור היתוך.

(17 נקודות)

ב. עיין במודעה שבנספח ב.

הסבר כיצד ההשוואה בין הקטע שקראת למודעה שבנספח ב מלמדת על השינוי שחל בין דרך קליטת העלייה

בתקופת כור היתוך ובין דרך הקליטה בתקופת הרב־תרבותיות. בסס את תשובתך על הקטע ועל המודעה.

לדעתך, לאיזה מן הגורמים למעבר מתפיסת כור היתוך לחברה הרב־תרבותית הייתה התרומה הגדולה ביותר

לשינוי בדרך קליטת העלייה? נמק את תשובתך.

(18 נקודות)

14. עיצוב זיכרון השואה

הקטע שלפניך לקוח מדברי הסופרת יהודית הנדל, שנולדה בפולין בשנת 1921 ועלתה לארץ בשנת 1930. בספריה ביטאה יהודית הנדל את החוויות של רבים מן הישראלים בני דורה. בקטע זה הסופרת מתארת את היחס כלפי ניצולי השואה בישראל בשנות החמישים. קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.

קראנו להם "סבונים" כי התהלכו סיפורים שעשו מהיהודים סבון. במקום להתייחס לסיפורים האלה כאל זוועה, אנחנו פשוט קראנו להם סבון... ולא רק שלא התייחסנו אליהם בכבוד, אלא התייחסנו אליהם באי־חיבה ממש, ברתיעה ובזלזול. עד כדי כך שאני זוכרת שהייתה הרגשה שאם מישהו ניצל אז משהו לא בסדר, מפני שאחרת – איך הוא ניצל? ואנשים הסתירו את זה שהם ניצולים. אנשים התהלכו בקיץ בחמסינים עם שרוולים ארוכים כדי שלא יראו את המספר על היד.

(תמלול מן הסרט "המיליון השביעי" מאת תום שגב (תסריט) ובני ברונר (תסריט ובימוי), בהפקת הטלוויזיה הישראלית, Viewpoint Productions ו־ ARTE, 1995)

א. הסבר יתרון אחד וחיסרון אחד של שימוש בקטע זה כמקור ללימוד נושא היחס כלפי ניצולי השואה בישראל. בסס את תשובתך על הקטע.

בחברה הישראלית היו שטענו כי ניצולי השואה "הלכו כצאן לטבח". הסבר את הקשר בין טענה זו ובין היחס כלפי ניצולי השואה בשנות החמישים כפי שהוא בא לידי ביטוי בקטע.

(17 נקודות)

ב. עיין במודעה שבנספח ג.

הסבר כיצד ההשוואה בין הקטע שקראת למודעה שבנספח ג מלמדת על השינוי שחל ביחס כלפי ניצולי השואה במדינת ישראל במהלך השנים. בסס את תשובתך על הקטע ועל המודעה. לדעתך, לאיזה מן הגורמים שהשפיעו על עיצוב זיכרון השואה במדינת ישראל הייתה התרומה הגדולה ביותר לשינוי ביחס כלפי ניצולי השואה? נמק את תשובתך.

(18 נקודות)

בהצלחה!

נספח א
(לשאלה 9)

(מתוך אתר Wikimedia Commons, עלם לא ידוע)

נספח ב
(לשאלה 13)

מרכז עוצם
מוקד קליטה עירוני
קריית גת

משרד העלייה והקליטה
Ministry of Aliyah and Integration

בס"ד
עיריית קריית גת

הינכם מוזמנים ל-
חג הסיגוד

יום שני י"ז בחשוון תשע"ח 6.11.2017 בשעה 17:30
במרכז הקהילתי רח' משעול אשר 26 קריית גת

במעמד:
כבוד הקסים, הרבנים,
מר אבירם דהרי, ראש העיר
הגב' שולמית סהלו, סגנית ראש העיר
נציגי משרד העלייה והקליטה

בתוכנית:

- ברכות
- כיבוד קל אותנטי
- הרצאה על חג הסיגוד מאת הסופר דניאל בלטה
- תערוכה מיוחדת וייחודית
- מופע ריקוד מסורתי של להקת "פנא" קריית גת

מנחת הערב:
השחקנית, היוצרת והבמאית
מסקי שיברו

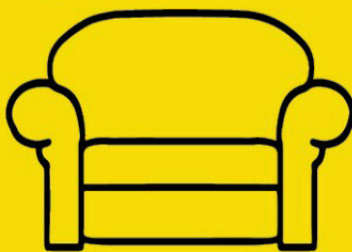
אפריטיב נוספים - צ'ול אוקי קאטה

צוות מוקד קליטה עירוני: **איריס**, **מתתיהו**, **דניאל**
נשלי: **צהלה**

נספח ג
(לשאלה 14)

מרכז צעירים מזמין את תושבי נחל-שורק למפגש:

זיכרון
בסלון

הכניסה חופשית

יום רביעי, כ"ו ניסן 1.5
אשת העדות טובי בש
21:00 | במועדון בני הנעורים

תפץ חיילים

זיכרון בסלון הוא יוזמה חברתית לציון וזיכרון השואה בדרך משמעותית. מוזמנים להצטרף למפגש עם אנשי עדות, שייספרו את סיפורם האישי אצלנו ביישובי המועצה.

יום רביעי, כ"ו ניסן 1.5
אשת העדות פייגו בריקמן
21:00 | במעון הישן

יסודות

יום רביעי, כ"ו ניסן 1.5
אשת העדות: בת-שבע מולודיק
21:00 | במרכז צעירים

יד בנימין

יום חמישי כ"ז ניסן 2.5
אשת העדות שרה ברוכי
20:45 | מועדון בית איתמר

נצר חזני

יום רביעי, כ"ו ניסן 1.5
איש העדות אלחנן רובין
21:00 | במועדון הישן

בני ראם

חפשו אותנו - "מרכז צעירים נחל שורק"
שאלה והשאלה

